

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİ SPORTMENLİK DAVRANIŞLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE SPORTSMANSHIP BEHAVIORS OF THE SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

¹Umut SEZER, ¹Arıkan EKTİRİCİ, ¹Ayşe Feray ÖZBAL, ²Kadir ATLI

¹Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi/Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü
²Org. Eşref Bitlis Ortaokulu, İstanbul
umutsezer@anadolu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor dersi sportmenlik davranışlarını bazı değişkenlere göre incelemektir. Araştırmanın grubunu 424 kadın, 429 erkek toplam 853 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Koç (2013) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği” (BEDSDÖ) kullanılmıştır. Veriler T-testi ve ANOVA testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda cinsiyet, sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, akademik başarı düzeyi, beden eğitimi ve spor dersi öğretmeni cinsiyeti, spor müsabakalarını tribünde izleme sıklığı değişkenlerine göre gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür ($p<.05$).

Anahtar kelimeler: Fair-Play, Sportmenlik, Davranış, Beden Eğitimi, Spor

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate sportsmanship behaviors of secondary school students in terms of different variables. The study was conducted on 424 female, 429 male total 853 secondary school students. “Sportsmanship Behavior Scale in Physical Education Course” which is developed by Koç (2015) is used as data collection tool. T-test and ANOVA were used in the data analyses. As a result of the analysis significant difference was found between groups according to gender, grade level, mother’s education level, father’s education level, academic achievement level, physical education and sports teacher’s gender, the occasion of viewing the sports competition from the bleacher variables ($p<.05$).

Keywords: Fair-Play, Sportsmanship, Behavior, Physical Education, Sports

JEL CODE: JEL- I83, JEL: I2

GİRİŞ

Spor, sosyal bir aktivite olarak düşünüldüğünde bireyler arasında farklı türden etkileşimler yaratan, sosyokültürel bağlamda değer yargılarını, normları, sosyal yapıları ve süreçleri yansıtan sosyal bir olgudur (O. Weiss, 2001). Sosyal bir olgu olması nedeniyle, sporun, ahlak ve etik ile olan ilişkisi gün geçtikçe önemini arttırmakta ve araştırmacılar bu ilişkiyi daha açık yönleriyle ortaya çıkarmak için çalışmaktadırlar. Bu bağlamda ortaya çıkan kavramlardan biri olan Fair-Play, kısaca adil ve dürüst oyunu belirtmektedir. Fakat 20. Yüzyıl başlarından itibaren sportif yarışmaların ticarileşmesi, siyasallaşması ve sportif başarının toplumda gereğinden fazla bir şekilde kıymetlendirilmesi ile başlayan bu süreç, zamanla spor ortamının erdemsiz davranışları öğrenme ve sergileme platformu haline gelmesini sağlamıştır (Yıldırım, 2005).

Bir bireyden sportif alanlarda öncelikli olarak kurallara uymasını, rakibe saygı duymasını ve ona değer vermesinin yanında aktivitelere daima doğru ruh hali ile ve doğru davranışlar eşliğinde ve fırsat eşitliği ilkesine saygı duyarak katılması beklenir (Siedentop ve ark, 2004; Hacıcaferoğlu ve ark, 2015). Bu kurallar ve ilkeler dışına çıkıldığı takdirde sportif anlayıştan

söz edilebilmesi mümkün değildir. Zira bu tür davranışlar sportmenlik kavramının özüne aykırı düşmektedir. Günümüzde gerek saha içindeki gerekse tribün ve diğer spor ortamlarındaki şiddet ve Fair-Play'e tezat uygulama ve davranışlar nedeniyle, bireyler spor ahlakı ve spor kültürü bakımından yeterli gelişimi gösterememektedirler (Tanrıverdi, 2012). Spor eğitim modelini incelendiğinde, spor eğitiminin sosyal becerilerin gelişimi ile bağlantılı olduğu görülmektedir (Siedentop ve ark, 2004). Öğrencilerin beceri, strateji ve spor kültürüne dair bakış açılarını Fair-Play, eşitlik ve sosyal içerme kavramlarının vurgulandığı bir ortam bağlamında bütünleştirmek üzere planlanan Spor Eğitim modelinde, sosyal beceriler oldukça gereklidir. Bu model içerisinde üzerinde durulan esas noktalardan biri olan Fair-Play kavramı, aslında sosyal becerilerin sıklıkla kullanılması ile ortaya çıkar. Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin sosyal becerilere yönelik çeşitli stratejileri eğitim programına dâhil etmeleri ve bu stratejilere ders içinde değinmeleri neticesinde sosyal becerilerin geliştiği görülmektedir. Bu bağlamda, beden eğitimi ve spor dersleri aracılığıyla öğrencilerin sosyal becerileri öğrenmeleri ve bu becerileri geliştirmeleri sağlanabilmektedir (Vidoni & Ward, 2009).

Beden eğitimi ve spor derslerinde Fair-Play bilinci edinemeyen öğrencilerin spor ortamında gösterdikleri spor ahlakına ters düşen davranışların öğrenilmesinde ve pekiştirilmesinde ne yazık ki spor kulüplerinin önemli rol oynadıkları görülmektedir. Ülkemizde alt yaş gruplarından itibaren ortaya çıkan "her ne pahasına olursa olsun kazanma" anlayışı neticesinde, okul sporları sportif erdem ekseninden başarı yönelimi ağır basan bir eksene doğru kayma göstermektedir (Yıldıran, 2005). Kaehler (1985), beden eğitimi dersinde ahlak eğitimi üzerine yaptığı araştırmasında, öğrencilerin Fair-Play kavramının anlamı üzerine bilgi ve deneyimlerinin olmadığını, oyun kurallarını ve Fair-Play prensiplerini çiğneyerek dahi olsa, kazandıklarında övüldüklerini ortaya çıkarmıştır (Akt. Yıldıran, 2005). Oysa ülkemizde ilk ve ortaöğretime yönelik beden eğitimi öğretim programlarının genel amaçları incelendiğinde yüksek performans göstermenin temel bir gösterge olarak ele alınmaması gerektiği görülmektedir (Orhun, 1992).

Ülkemizde, ortaokullar arasında gerçekleştirilen spor karşılaşmalarında, istenmeyen davranış ve görüntüleri engellemek amacı ile emniyet güçlerinin hazır bulunması Fair-Play kavramına ne kadar ihtiyaç duyulduğunun bir kanıtıdır (Pehlivan, 2004). Bu nedenle, bu araştırma ile ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi kapsamında sergilemiş oldukları sportmenlik davranışlarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

MATERYAL ve METOT

Araştırmanın Modeli

Araştırma genel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Araştırma grubu ortaokulda öğrenim gören, 5, 6, 7 ve 8.sınıf öğrencilerinden tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilmiş 424'ü kadın, 429'u erkek olmak üzere toplam 853 öğrenciden oluşmaktadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul İli Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda beden eğitimi ve spor dersi alan 5,6,7 ve 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilerek tesadüfi olarak bir ortaokul belirlenmiştir. Bu okulda öğrenim gören öğrencilerin büyük bir çoğunluğuna ölçek uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri

Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersindeki sportmenlik davranış düzeylerini tespit etmek için araştırmada veri toplama aracı olarak Koç (2013) tarafından öğrencilerin beden eğitimi dersindeki sportmenlik davranışlarını belirlemek amacıyla geliştirdiği “Beden Eğitimi Dersi Sportmenlik Davranışı Ölçeği” (BEDSDÖ) kullanılmıştır. BEDSDÖ, 22 maddeden ve iki alt boyuttan oluşan bir ölçektir. Bu alt boyutlar “Uygunsuz davranışlar sergileme” ve “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” olarak değerlendirilmektedir. Ölçek 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin dereceleme biçimi (5) Her Zaman, (4) Çok Sık, (3) Ara Sıra, (2) Nadiren ve (1) Hiçbir Zaman şeklindedir.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puan Ortalamaları

	Madde Sayısı	n	\bar{X}	Ss
BESDÖ	22	853	2.88	0.40
Uygun Davranışlar Sergileme	11	853	3.88	0.78
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	11	853	4.11	0.77

Çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği puanları ortalamasının 2.88 olduğu görülmüştür. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği alt boyutlarına göre incelendiğinde en düşük ortalamanın “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutunda olduğu ($\bar{X}=1.88$), en yüksek ortalamanın ise “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutunda olduğu ($\bar{X}=2.88$) görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre T-testi Değerleri

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Uygun Davranışlar Sergileme	Kadın	424	3.85	0.83	-1.268	.205
	Erkek	429	3.92	0.73		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	Kadın	424	4.27	0.73	-5.497	.000
	Erkek	429	3.98	0.78		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark; T-testi.

Cinsiyet değişkenine göre ölçeğin alt boyutlarının ortalamaları incelendiğinde “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur (p< .05, Tablo 2). Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma alt boyutu puan ortalamalarına göre erkeklerin puan ortalamalarının ($\bar{X}=3.98$) kadınların puan ortalamasından ($\bar{X}=4.27$) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Sınıf Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Sınıf	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	5. Sınıf	192	4.18	0.71	13.517	.000
	6. Sınıf	242	3.87	0.74		
	7. Sınıf	207	3.76	0.79		
	8. Sınıf	212	3.75	0.82		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	5. Sınıf	192	4.30	0.72	8.798	.000
	6. Sınıf	242	4.20	0.70		
	7. Sınıf	207	4.03	0.81		
	8. Sınıf	212	3.94	0.82		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark; One-Way ANOVA.

Sınıf değişkenine göre yapılan ANOVA sonucunda katılımcıların sınıf değişkenine göre “Uygun Davranışlar Sergileme” ve “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutlarında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<.05, Tablo 3). ANOVA sonrası yapılan Tukey testine göre “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutunda 5. Sınıf öğrencileri ile 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<.05). “Uygunsuz Davranışlar Sergileme” alt boyutunda ise 5. sınıf öğrencileri ile 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında; 6. sınıf öğrencileri ile 8. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (p<.05).

Tablo 4. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Gelir Düzeyi Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Gelir Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	1000 ve altı	175	3.78	0.83	1.909	.107
	1001-1500	275	3.85	0.80		
	1501-2000	177	3.99	0.72		
	2001-2500	100	3.96	0.64		
	2501+	126	3.89	0.86		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	1000 ve altı	175	4.07	0.78	2.097	.079
	1001-1500	275	4.20	0.73		
	1501-2000	177	4.13	0.72		
	2001-2500	100	4.09	0.75		
	2501+	126	3.96	0.90		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır; One-Way ANOVA.

Gelir düzeyi değişkenine göre Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı puanları incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılık görülmemiştir (p>.05, Tablo 4).

Tablo 5. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	İlkokul	255	3.83	0.82	3.065	.009
	Ortaokul	269	3.95	0.71		
	Lise	234	3.90	0.77		
	Üniversite	57	4.02	0.68		
	Lisansüstü	11	3.25	1.50		
	Diğer	27	3.61	0.82		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	İlkokul	255	4.14	0.76	2.227	.050
	Ortaokul	269	4.08	0.74		
	Lise	234	4.13	0.75		
	Üniversite	57	4.20	0.74		
	Lisansüstü	11	3.39	1.49		
	Diğer	27	4.05	0.93		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark; One-Way ANOVA.

Anne eğitim durumu değişkenine göre skorlar incelendiğinde tüm alt boyutlarda gruplar arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir (p<.05, Tablo 5). ANOVA sonrasında yapılam Tukey testi sonuçlarına bakıldığında “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutundaki farklılığın anne eğitim durumu “ortaokul” olan grup ile anne eğitim durumu “lisansüstü” olan grup arasında ve anne eğitim durumu “üniversite” olan grup ile anne eğitim durumu “lisansüstü” olan grup arasında olduğu görülmüştür. “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutuna göre Tukey testi skorları incelendiğinde anne eğitim durumu “ilkokul” olan grup ile “lisansüstü” olan grup arasında; “ortaokul” ile “lisansüstü” olan grup arasında; “lise” ile “lisansüstü” olan grup arasında; “üniversite” ile “lisansüstü” olan grup arasında anlamlı farklılık görülmüştür (p<.05).

Tablo 6. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	İlkokul	156	3.7	0.90	3.218	.007
	Ortaokul	249	3.98	0.71		
	Lise	312	3.88	0.77		
	Üniversite	96	4.02	0.67		
	Lisansüstü	17	3.72	1.16		
	Diğer	25	3.86	0.73		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	İlkokul	156	4.10	0.84	3.769	.002
	Ortaokul	249	4.17	0.67		
	Lise	312	4.12	0.73		
	Üniversite	96	4.11	0.84		
	Lisansüstü	17	3.33	1.19		
	Diğer	25	4.06	0.95		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark; One-Way ANOVA.

Baba eğitim durumu değişkenine göre ölçek puanları incelendiğinde ölçeğin iki alt boyutunda da gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür (p<.05, Tablo 6). ANOVA analizi sonrasında yapılan Tukey testine göre baba eğitim durumu ilkokul olan grup ile ortaokul ve

üniversite olan grup arasında “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutuna göre anlamlı farklılık görülmüştür. “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutunda göre ise eğitim durumu ilkokul olan ile lisansüstü olan grup arasında; eğitim durumu ortaokul olan ve lisansüstü olan grup arasında; eğitim durumu lise olan grup ile lisansüstü olan grup arasında; eğitim durumu üniversite olan grup ile lisansüstü olan grup arasında; eğitim durumu diğer olarak nitelendirilen grup ile lisansüstü arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 7. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Akademik Başarı Düzeyi Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Akademik Başarı Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	Zayıf	17	3.54	1.11	5.843	.000
	Geçer	40	3.47	0.80		
	Orta	225	3.80	0.76		
	İyi	247	3.92	0.71		
	Pekiyi	324	3.98	0.80		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	Zayıf	17	3.80	1.06	5.599	.000
	Geçer	40	3.90	0.80		
	Orta	225	3.96	0.84		
	İyi	247	4.19	0.65		
	Pekiyi	324	4.20	0.77		

* $p<.05$ düzeyinde anlamlı fark bulunmamıştır; One-Way ANOVA.

Akademik başarı değişkenine göre Beden Eğitimi ve Spor Dersi Sportmenlik Davranışları Ölçeği skorları değerlendirildiğinde ölçeğin tüm alt boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklılık gözlenmiştir ($p<.05$, Tablo 7). ANOVA sonrası yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre akademik başarı düzeyi “geçer” olan grup ile “iyi” ve “pekiyi” olan gruplar arasında “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutuna göre akademik başarı düzeyi “orta” olan grup ile “iyi” ve “pekiyi” olan grup arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 8. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Beden Eğitimi Öğretmeninin Cinsiyeti Değişkenine Göre T-testi Değerleri

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	p
Uygun Davranışlar Sergileme	Kadın	236	3.70	0.81	-4.356	.000
	Erkek	617	3.96	0.76		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	Kadın	236	4.04	0.76	1.908	.057
	Erkek	617	4.14	0.78		

* $p<.05$ düzeyinde anlamlı fark; T-testi.

Beden eğitimi öğretmenin cinsiyeti değişkenine göre T-testi değerleri incelendiğin “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür ($p<.05$, Tablo 8).

Tablo 9. Beden Eğitimi Sportmenlik Davranışı Ölçeği Puanlarının Spor Müsabakalarını Tribünde İzleme Sıklığı Değişkenine Göre One-Way ANOVA Değerleri

	Sıklık	n	\bar{X}	Ss	F	p
Uygun Davranışlar Sergileme	Çok Sık	65	3.89	0.80	2.686	.045
	Sık	125	4.06	0.65		
	Nadiren	417	3.83	0.78		
	Hiç	246	3.88	0.83		
Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma	Çok Sık	65	3.74	0.97	7.726	.000
	Sık	125	4.01	0.83		
	Nadiren	417	4.14	0.71		
	Hiç	246	4.22	0.76		

*p<.05 düzeyinde anlamlı fark; One-Way ANOVA.

Spor müsabakalarını tribünde izleme sıklığı değişkenine göre yapılan ANOVA analizi sonuçlarına göre her iki alt boyutta da anlamlı farklılığa rastlanmıştır (p<.05). ANOVA analizi sonrası yapılan Tukey testi sonuçlarına göre spor müsabakalarını tribünde izleme sıklığı “sık” olan grup ile “nadiren” olan grup arasında “Uygun Davranışlar Sergileme” alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür (p<.05, Tablo 9). “Uygunsuz Davranışlardan Kaçınma” alt boyutuna göre ise spor müsabakalarını tribünde izleme sıklığı “çok sık” olan grup ile “nadiren” ve “hiç” olan gruplar arasında anlamlı farklılık görülmüştür (p<.05).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor derslerinde sergilemiş oldukları sportmenlik davranışları incelenmiştir.

Çalışmada, kadın öğrencilerin “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutunda daha düşük ortalamaya ($\bar{X}=1.73$) sahip oldukları ve dolayısıyla Fair-Play dışı davranışlar sergilemekten kaçındıkları görülmektedir. Bu bulgu Kavussanu & Roberts (2001) ve Stephens (2000)’in çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. “Uygun davranışlar sergileme” alt boyutunda ise kadın ve erkeklerin ortalamaları incelenmiş ve anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu yönüyle araştırmamız, Hacıcaferoğlu ve arkadaşlarının 2015 yılında yapmış oldukları çalışmayı destekler niteliktedir.

Öğrencilerin buldukları sınıf düzeyi değişkenine göre yapılan analizler sonrasında, sınıf düzeyi arttıkça uygun davranışlar sergileme alt boyutundaki ortalamaların düştüğü; bunun yanında ise, sınıf düzeyi arttıkça uygunsuz davranışlardan kaçınma alt boyutundaki ortalamaların arttığı görülmektedir. Bu bağlamda sınıf düzeyi ile Fair-Play’e uygun davranışlar gösterme eğilimleri arasında ters bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmaktadır. Araştırmamızda ortaya çıkan bu durum, Hacıcaferoğlu ve arkadaşlarının (2015) çalışması ve benzerlik göstermemekte; fakat orijinal çalışmayı destekler niteliktedir.

Bulgular anne eğitim durumu değişkenine göre incelendiğinde, anne eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrencilerin daha az düzeyde sportmen davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Fakat çalışma katılımcı sayısı bakımından değerlendirilecek olursa, anne eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrencilerin çalışmaya katılım düzeyleri örneklemin %1.3’ünü oluşturduğu ve bu sonucun katılımcı sayısı bağlamında ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Baba eğitim düzeyine baktığımızda ise, ilkokul ile ortaokul ve üniversite grupları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumu ilkokul olan öğrencilerin sportmenlik davranışı eğilimleri, baba eğitim durumu ortaokul ve lise olan öğrenci gruplarına göre daha düşük

düzyededir. “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutunda baba eğitim durumu lisansüstü olan öğrenci grubu ile diğer gruplar arasında ortaya çıkan anlamlı fark, baba eğitim düzeyi lisansüstü olan öğrencilerin çalışma örnekleminin %2’sini oluşturması ile açıklanabilir. Hacıcaferoğlu ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığa rastlamamışlardır.

Öğrencilerin akademik başarı düzeyleri değişkeni incelendiğinde, Fair-Play’e uygun davranışlar gösterme eğilimlerinin akademik başarı düzeyi ile doğru orantılı olduğu görülmektedir. “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutunda ise yine benzer bir ilişkinin olduğu; fakat bu ilişkinin yönünün negatif olduğu ortaya çıkmıştır. Chomitz ve arkadaşlarına (2009) göre, beden eğitimi ve spor derslerinde ve ders aralarında fiziksel aktivitelere katılan öğrenciler, fiziksel aktivitelere katılmayan öğrencilere göre daha yüksek bir akademik başarı profili sergilemektedirler. Intrator ve Siegel (2008) ise, spor ve fiziksel aktivitelere katılımın, bireylerin özsaygı düzeylerini, anlaşmazlıkları idare etme ve onlardan kaçınma kapasitelerini, hoşgörü ve dürüstlük anlayışlarını, iletişim yeteneklerini, sorunları tanımlama ve çözme becerilerini geliştirdiğini aktarmaktadır. Brophy (1999), çocukların kendilerine anlamlı gelen aktivitelere özgü değerleri daha çabuk benimsediklerini belirtmektedir. Bu bağlamda, spora katılımın akademik başarı düzeyini; akademik başarı düzeyinin ise Fair-Play davranışlarını etkilediği söylenebilir fakat alanyazında akademik başarı ve Fair-Play ilişkisine dair çalışma eksikliği dikkat çekmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar ile bu yönde bir ilişkinin kuvvetine yönelik daha anlamlı sonuçlar elde edilmesi beklenmektedir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre yapılan analiz sonucunda, beden eğitimi ve spor öğretmenleri erkek olan öğrencilerin Fair-Play’e daha uygun davranışlar gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir. Fernandez-Balboa (1993)’e göre baskın sosyal normlar, inançlar ve davranış türleri beden eğitimi ve spor öğretmenleri tarafından mesleki bir toplumsallaşma süreci neticesinde kabul edilerek aktarılırken; özellikle erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin bu çerçevede örtük bir öğretim müfredatına katkı sağlayabilecekleri ileri sürülmektedir. Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi sportmenlik davranışlarının incelendiği bu çalışmada Fernandez-Balboa (1993)’ün yargısı ile çelişen bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu sonucun ortaya çıkış nedenlerinden biri olarak, çalışmaya katılan orta okul öğrencilerinin öğrenim gördükleri okul ve beden eğitimi ve spor öğretmeni sayılarının çeşitlendirilememiş olması öngörülmektedir.

Öğrencilerin spor müsabakalarını tribünde izleme sıklığı incelendiğinde “Uygunsuz davranışlardan kaçınma” alt boyutu puan ortalamalarının, tribünde maç izleme sıklığı azaldıkça düştüğü görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin spor müsabakalarını tribünden izlemeleri, taraftar gruplarının hasmane duygu ve düşüncelerini benimsemelerine yol açarak Fair-Play’e aykırı davranışlar geliştirmelerine sebebiyet verebilmektedir.

Araştırma sonucunda, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere oranla Fair-Play davranışları bağlamında daha yüksek bir profil sergiledikleri; öğrencilerin sınıf düzeyi ile Fair-Play’e uygun davranışlar gösterme eğilimleri arasında ters bir ilişkinin olduğu; öğrencilerin akademik başarı düzeyleri yükseldikçe, Fair-Play’e uygun davranışlar gösterme eğilimlerinin de yükseldiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

KAYNAKLAR

Brophy, J. (1999). Toward a model of the value aspects of motivation in education: Developing appreciation for.. *Educational psychologist*, 34(2), 75-85.

- Chomitz, V. R., Slining, M. M., McGowan, R. J., Mitchell, S. E., Dawson, G. F., & Hacker, K. A. (2009). Is there a relationship between physical fitness and academic achievement? Positive results from public school children in the northeastern United States. *Journal of School Health*, 79(1), 30-37.
- Fernández-Balboa, J-M. (1993). Sociocultural characteristics of the hidden curriculum in physical education. *Quest*, 45, 230-254.
- Hacıcaferoğlu, S., Selçuk, M. H., Hacıcaferoğlu, B., & Karataş, Ö. (2015). Ortaokullarda işlenen beden eğitimi ve spor derslerinin, sportmenlik davranışlarına katkısının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3(4), 557-566.
- Intrator, S. M., & Siegel, D. (2008). Project coach: Youth development and academic achievement through sport. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 79(7), 17-24.
- Kavussanu, M., & Roberts, G. C. (1997). *Moral functioning in sport: An achievement goal perspective* (Doctoral dissertation, University of Illinois at Urbana-Champaign).
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15/1 96-114.
- Orhun, A. (1992). *Fair-Play okul sporunda bir eğitim ilkesidir*. Spor Bilimleri II. Ulusal Kongre Bildirileri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Pehlivan, Z. (2004). Fair-Play kavramının geliştirilmesinde okul sporunun yeri ve önemi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. II (2), 49-53.
- Perry-Burney, G. D., & Takyi, B. K. (2002). Self esteem, academic achievement, and moral development among adolescent girls. *Journal of human behavior in the social environment*, 5(2), 15-27.
- Siedentop, D., Hastie, P.A. & Mars van der H. (2004). *Complete Guide to Sport Education*. (ss. 1-11). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Stephens, D. (2000). Predictors of likelihood to aggress in youth soccer: An examination of coed and all-girls teams. *Journal of Sport Behavior*, 23(3), 311-325.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071–1093.
- Vidoni, C., & Ward, P. (2009). Effects of Fair-Play instruction on student social skills during a middle school sport education unit. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 14(3), 285-310.
- Yıldıran, İ. (2005). Fair-Play eğitiminde beden eğitiminin rolü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5, (1), 3–16.
- Weiss, O. (2001). Identity reinforcement in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 36(4), 393-405.

EXTENDED ABSTRACT

Due to being a social phenomenon, the relationship between sport, moral and ethics increases its importance day by day. As Fair-Play being one of the few concepts that have emerged in this context, it implies fair and honest play (Yıldıran, 2005). An individual is expected to obey the rules, respect the opponent and respect the principle of equality of opportunity (Siedentop et al., 2004; Hacıcaferoğlu et al., 2015). When individuals go beyond these rules, we can not talk about sportive understanding. And again, these kind of behaviors also contradict with sportsmanship concept. Because of the violence in the field or in the bleachers, individuals can not show adequate progress in terms of sports ethics and sports culture (Tanrıverdi, 2012). In our country, having security forces to position themselves in the secondary school students'

sports events in case of unwanted behaviors and images, is the proof that how much we need Fair-Play concept (Pehlivan, 2004).

The aim of this study is to investigate sportsmanship behaviors of secondary school students in terms of different variables. The study was conducted on 424 female, 429 male total 853 secondary school students. “Sportspersonship Behavior Scale in Physical Education Course” which is developed by Koç (2015) is used as data collection tool. T-test and ANOVA were used in the data analyses. As a result of the study it is found that female students show a higher profile compared to male students when it comes to Fair-Play; there is an inverse relationship between students’ grade level and appropriate behavior tendencies for fair-play; and as the students’ academical achievement level increases, appropriate behavior tendencies for fair-play also increases.